

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrta leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrta leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 22. maja 1872.

O b s e g: Rasglas gospodarjem na planinah, kateri zboljšajo svoje posestvo po poduku, v knjižici „Zboljšanje gospodarstva na planinah“ danem. — Dvanajst glavnih pravil umnega poljedelstva. (Dalje.) — Kali (vodnjaki) na Krasu. — Deželna kmetijska šola v Gorici. — Potopisni listi slovenskega učitelja svojemu pobratimu. — Slovensko slovstvo. — Slovenci pred sodbo dr. Klunovo. — Pojasnilo. — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Razglas gospodarjem na planinah,

kteri zboljšajo svoje posestvo po poduku, v knjižici „Zboljšanje gospodarstva na planinah“ danem.

Gospodarji! slavno c. k. ministerstvo kmetijstva je v dokaz tega, da djansko hoče na pomoč biti umnim planincem, še 16. dne rožnika 1870. leta poslalo 1000 gold. družbi kmetijski, z zaukazom, naj jih kot darila (premije) razdeli med take posestnike, ki na planinah izgledno gospodarijo.

Podpisani odbor, poznavši stan planinski naše dežele, je lepo to pripomoč radostno sprejel, vendar za potrebno spoznal, da se našim planincem poprej poduk v roke dá, kaj naj počnó, da se zboljša planinstvo. Prosil je tedaj c. k. ministerstvo kmetijstva, naj družbi blagovoljno pripomore, da v domačem jeziku knjižico na svetlo dá po izvrstni nemški Trientelnovi osnovano, ter jo brezplačno razdeli po deželi.

Po mnogih zadržkih je zdaj ta knjižica, lepo po domače spisana, v vaših rokah.

Berite jo marljivo, in ki ste jo enkrat prebrali, berite jo še enkrat in dvakrat, in začnite po tem popravljati gospodarstvo na planinah.

Ko pa ste po tem poduku kaj zdatnega dobro pre naredili, smete gotovi biti, da dobite tudi darilo po 50 do 100 gold., ker omenjenih 1000 gold. je namenjeno za to, da se za premije razdelijo takim, kateri

1) svét očedijo groblja, gruš, grmovja in krivenčastega lesá, in to najmanj na 5 oralih (johih) skupaj ležeče zemlje;

2) kateri napravijo dobre hleve za živino na planini svoji;

3) kateri svinjsko pašo (pašo prešičev) ali popolnoma odpravijo ali jo vsaj na majhen okraj omejijo;

4) kateri iz mleka delajo dober sir, in

5) kateri močvirni svet na suho denejo.

Casa, do ktereга naj se za premijo oglasi tak, ki je po eni ali drugi ravno imenovanih potov zboljšal planinstvo svoje, podpisani odbor ne more prav na tanko do tega ali unega dneva odločiti, ker utegne leto in dan preteči, da more gospodar to in uno dognati; vendar misli odbor, da do sv. Mihela prihodnjega leta 1873. more že vsak gospodar stopiti vsaj z oglašom do podpisanega odbora, ki bode potem po zvedenih možéh preiskati dal to, kar je gospodar kmetijski družbi

naznanil, potem pa, če je dobro storjeno, kar je storil, premijo mu odločil.

Glavni odbor c. k. družbe kmetijske
v Ljubljani 1. sušca 1872.

Dvanajst glavnih pravil umnega poljedelstva.

Spisal Franjo Kuralt.

(Dalje.)

VII.

Vsak gospodar naj ima le toliko živine, kolikor je dobro hraniti more.

Velika napaka mnogih gospodarjev je ta, da imajo več živine v hlevu, kakor pa za njo potrebne klaje. Srečnega se štejejo, da imajo le mnogo répov v hlevu, naj so debeli ali suhi, samo da so! Oni ne pomislijo tega, da slabo rejena živina ne dá družega, kakor mnogo dela, slab gnoj in nič dobička. Oni ne verjamejo, da bi jim donášalo več dobička ena dobro rejena živina kakor dvoje slabih in mršavih pokvek.

Kakor človek zaostane v svoji rasti, ako nima v mladosti potrebne hrane in postrežbe, ravno tako je tudi pri živini. Kdor živino slabo redí, malo more ž njo delati, in dobiček gré rakom žvižgat.

Potreba prva je tedaj, živino dobro rediti. Dobra izreja pa obstaja v dobri klaji, dobri vodi, zdravem zraku in dovoljni postrežbi. To so najglavniše zahteve za vzdrževanje in izrejo živinsko.

Kakor pa vsem ljudem ne teknejo vse jedi enako, in se eni raje s tem, drugi raje z drugim hranijo, ravno tako skrbela je narava za živino, da se tudi ona razlikuje druga od druge v različnosti hrane.

Zatoraj je treba živinorejcu kakor poljedelcu dobro prevdariti, kakošne rastline so njegovi zemlji, njegovemu podnebjju najbolj primerne, kakošno živino si bo mogel s pridelanimi rastlinami rediti in koliko.

Jako važno je, da si poljedelec točno preračuna, koliko živine da naj ima, da mu bo dala dobiček, ne pa zgube.

Da si pa more to preračunati, treba je, da vsak živinorejec vé, koliko vsaka živina leto in dan hrane (klaje) potrebuje.

Skušnje slavni živinorejcev nas učé, koliko ena živina na dan preživilne hrane potrebuje, to je take, ki živino samo pri življenji obdrži; — učé nas pa tudi, koliko pridelovalne hrane se mora eni živini dati, da se jej nadomesti zgubljená moč, da debelí, da mesa, špeha, mleka itd. in potem poljedelcu ali živinorejcu dobička daje.

Za srednjo mero hrane (klaje) vzeli so seno, za živinsko težo pa 100 funtov ali 1 cent.

Po teh skušnjah je preživilne hrane treba na 100 funtov žive teže 3 funte in pol sená.

Ker pa živina vsaki dan več ali manj moči zgubi, živinorejec pa vendar hoče, da pri živini tudi še kaj priredi in da mu dobička daje, treba je zatoraj živini zraven preživilne tudi še pridelovalne hrane dati. Pridelovalne hrane so po skušnjah računa:

za govejo živino	2 do 3 funte sená	} na 100 funtov žive teže
za konje	2 do 3 $\frac{1}{2}$ „ funta	
za ovce	2 do 2 $\frac{1}{2}$ „ „	
za prešiče	3 do 3 $\frac{1}{2}$ „ „	

Kakor pa se človek ne hrani zmirom le z enim jelom, in kakor je za njega meso bolj redilno, kakor pa zelje in repa, ravno tako se tudi živini ne poklada zmirom enaka klaja in tudi za njo ni vsaka enako redilna.

Da pa poljedelec in živinorejec more drugo pičo (klajo) s senom primerjati, dal je dr. J. Bleiweis v svoji knjigi „Nauk o umni živinoreji“ sledeči primer. Po tej primeri je 100 funtov sená enako:

suhe klaje:

sladkega planinskega sená	82 funtov ali 2·5 funta	} na 100 funtov žive teže
suhe navadne detelje . . .	94 „ ali 3·2 funta	
suhe nemške detelje . . .	93 „ ali 3·2 „	
suhe turške detelje . . .	89 „ ali 3·0 „	
slabejega kislega sená . . .	175 „ ali 6·0 „	
sočivje slame	175 „ ali 6·0 „	
ječmenove slame	200 „ ali 6·8 „	
ovsene slame	225 „ ali 7·7 „	
pšenične slame	275 „ ali 9·0 „	
ržene slame	300 „ ali 10·3 „	

zelene (frišne) klaje:

dobre trave, detelje, grahore vsake sorte 400 funtov ali 13·7 funtov na 100 funtov žive teže, repnega in pesjega perja 550 funtov ali 18·7 funtov na 100 funtov žive teže.

korenstva:

krompirja	200 funtov ali 6·8 funtov	} na 100 funtov žive teže
korenja	275 „ ali 9·8 „	
pese	300 „ ali 10·3 „	
repe	450 „ ali 15·5 „	

žita:

rži	43 funt. ali 1·4 funt.	} na 100 funtov žive teže
pšenice	45 „ ali 1·5 „	
ječmena	46 „ ali 1·6 „	
turšice	50 „ ali 1·7 „	
lanenih preš	50 „ ali 1·7 „	
ovsa	55 „ ali 1·9 „	
rženih otrobov	60 „ ali 2·0 „	
divjega kostanja in želoda	75 „ ali 2·6 „	
olovih tropin	120 „ ali 4·1 „	

Kali (vodnjaki) na Krasu.

Naznanili smo že — piše goriški „Gosp. List“ — da tudi letos so razpisane podpore za napravo vodnjakov. Inženir gosp. Šivic je napravil neki poseben načrt za naprave vodnjakov, kterege ima c. kr. kmetijska družba goriška. Ko bi hotela ena ali druga občina pregledati dotičen načrt, dobí ga lahko pri kmetijski družbi, in ob enem bi tista občina, ki bi po načrtu gosp. inženirja Šivica napravila vodnjak, dobila prav zdatno podporo. —

Ker tudi kranjski kmetijski družbi je obljubljená podpora za kranjske gospodarje na Krasu, bilo bi prav,

da se ogleda gosp. Šivicev načrt tudi od naših gospodarjev.

Deželna kmetijska šola v Gorici.

Ministerstvo kmetijstva je kmetijskej šoli goriški namenilo za 1872. leto 17.000 gold. in za prihodnje leto si pridržuje še 12.000 gold.

Letno subvencijo od 1200 gld. je povišalo na 2400 gold. Razen tega je nekaj denarja še od l. 1871. ostalo, ki se ima za to porabiti.

Veseli nas, da vendar enkrat dospemo do zaželenega in neobhodnega stališča, da dobimo primerno lepo posestvo. Naš dosedanji vrt meri le 20 kampov; to je vse premalo; 80 do 100 kampov je potrebno, da jih ima šola, in potem bo mogoče mladenče tako izuriti, da bodo sposobni širiti napredek v deželi, in da bodo vrli gospodarji postali v čast šoli in domovini. Ravná se zdaj za nakup nekega posestva blizo Gorice. Prihodnjo soboto se bo določilo, potem izid naznanimo našim čast. bralcem.

„Gosp. List“.

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

XII. pismo.

O Križevski ratarnici (poljedelski učilnici) Ti imam, dragi prijatelj, danes kaj več povedati. Grajščini enako Ti stoji glavno poslopje na izhodni strani obširnega dvora, kterege opasujejo na ostale tri strani razne gospodarstvene sgrade, namreč: mlatilnica, šupa, hlevi za konje, goveda in ovce, svinjak, kovačnica itd. Na severni strani zunaj ravno imenovanih poslopij so vrtovi za sadje-, vino- in hmeljerejo in druga rastlinstva itd. Neposrednje za šolskim poslopjem so vrtovi gosp. prednikov; zadej prostori za krmo; še naprej prostori za razne poljske poskušnje, za pridelovanje rsjá, in poslednjič je mlada šuma in gozd. Na južni strani so murvinjak, prostori za žitarstvo, pašniki itd. Sploh se mi je osnova te šole jako jako dopadla, in še le zdaj pomilujem, ko razpeti zemljovid njen pred menoj leži, da nam je premalo časa bilo odmerjenega, vse to še bolj natančno ogledati. Ratarnica ima na leto po 40 učencev (ali po hrvaškem izrazu učenikov); šolati se morajo po 3 leta. Opravo imajo vsi enako, prav lično; tudi se mladenčem vidi na obrazu, da stradajo ne. Pa kako bi tudi? vsaj je po kuhinji, v katero smo, ogledovaje obširno sgrado, tudi prišli, in kjer se je ravno opoldanski obed pripravljal, tako lepo dišalo, kakor bi se v njej kuhalo za mize najbolj slovečih mestnih gostilnic. Konečno naj omenim še to, da razgled na Križevce je od ratarnice posebno lep; — kaj ponosno se odlikuje med mestnimi poslopji stolnica grško-katoliškega škofa, čegar dušnih ovčic imamo tudi nekoliko mi po našem Metliškem.

Ko smo zapustili ratarnico, je učencem ravno pozvonilo k obedu; naš želodec nam je pa tudi dovolj glasno pravil, da poldan je že zdavnej proč. Prišli smo tedaj v gostilnico, kjer smo si bili pred dobrima dvema urama naročili obed; al skušali smo vkljub temu, da tudi na Hrvaškem vedó za prislovico: „Kdor pred pride, pred melje“. Dolgo in dolgo smo morali čakati in moledvati, predno smo dobili malo kumerne juhe. Z idrijskim Felikskom sva morala iti poslednjič že v kuhinjo rekognoskovat, ali dobimo še kaj ali ne, — in to je hasnilo. Prišla sva obložena, kakor una dva, ki sta prinesla na palici grozd iz obljubljené dežele; al tudi drugim je najino škontrovanje v kuhinji pripomoglo, da